

26. Nov. 2015

Fleksible byrum

Test af 5 midlertidige fleksible byrum på Vesterbro, 2015
Rapport

OMRÅDEFORNYElsen
CENTRALE VESTERBRO

VIGØR
Urban innovation

**SAMMEN
OM BYEN**

KØBENHAVNS KOMMUNE
Teknik- og Miljøforvaltningen

Indholdsfortegnelse

Fleksible byrum - forord	side 2
Design af tests	side 3
CASES	
Gadeparken udenfor caféen	side 4
Byrummet på parkeringspladsen	side 5
Mobile møbler	side 6
Det fleksible hjørne	side 7
Den åbne skolegård	side 8
At bruge det fleksible byrum, fleksibelt	side 10
En lærende proces og justeringer undervejs	side 11
Den daglige drift	side 12
At skabe sammen og gøre det til sit eget	side 13

Områdefornyelsen Central Vesterbro

Kontaktperson:
Carsten Vesterager Petersen
Tel +45 30 32 98 20
Email: A34A@tmf.kk.dk

V!GØR, urban innovation

Kontaktperson:
Louise Heebøll
Tel +45 20 77 05 55
Email: louise@vigoer.nu

Baggrund for projektet

Konceptet *fleksible byrum* blev oprindelig til som et offentlig, privat innovationssamarbejde (OPI) initieret af Teknik- og Miljøforvaltningen i Københavns Kommune og udført af V!GØR (dengang Open Air Neighborhood) og COWI testet på Vesterbro i 14 dage i foråret 2014.

I efteråret 2014 gik Områdefornyelsen Centrale Vesterbro sammen med V!GØR om at lave et mere dybdegående projekt på fem forskellige lokationer på Vesterbro testet over sommersæsonen 2015. Det er netop dette projekt, der evalueres i følgende rapport.

Fleksible Byrum - forord

Storbyerne fortættes, og i København vil et stigende antal indbyggere bidrage til et øget pres på gaderummet. Vesterbro er en af de bydele i Københavns Kommune med færrest offentlige friarealer, med kun omkring to kvadratmeter per indbygger. For at skabe mere plads til mennesker og byliv er det nødvendigt med en alternativ måde at udvikle og bruge byens fællesarealer på.

En løsning kunne være at optimere brugen af byens fællesarealer, ved at bruge dem forskelligt over døgnet, ugen eller året afhængigt af stedets behov. Eksempelvis ved at lade en p-plads blive brugt til udeservering i dagtimerne og bilparkering om natten, eller lade skolegården være skolegård i dagtimerne i hverdagen og rum for byliv i weekenden og om eftermiddagen og aftenen på hverdage.

Gennem etablering af fem typer af fleksible byrum på Vesterbro har V!GØR og Områdefornyelsen Centrale Vesterbro søgt at teste, hvorvidt et byrum kan have forskellige funktioner over døgnet – om man ved at inddrage en række nye lokale aktører i driften af byrummet kan opnå en bedre udnyttelse af byrummene og samtidig fremme lokalt ejerskab og etablere nye fællesskaber.

Gadeparken og Det fleksible hjørne omdanner overskudsplads på fortovet til opholdsområde for alle byens brugere. Det er en forskønnelse af et ellers trist sted med hårde overflader til et grønt byrum med nærvær mellem byens brugere.

Byrummet på parkeringspladsen er optimalt for merudnyttelse af gaden i forhold til at få mere plads til byliv i byen. Samtidig rummer det store udfordringer ift. sikkerhed og modstridende interesser mellem parkanter og brugere af byrummet.

Mobile byrumsmøbler giver brugerne mulighed for selv at møblere gaden og finde deres egne solspots til ophold på forskellige tidspunkter af døgnet.

Den åbne skolegård tilbyder et byrum, der henvender sig til forskellige borgere og brugere i et mangfoldigt bykvarter, og samtidig fungerer som et spændende og sikkert uderum for skoleeleverne.

De fem forskellige byrum er etableret som midlertidige byrum over foråret og sommeren 2015, for på den måde at undersøge og frembringe viden om mulighederne for fleksible byrum og de potentialer såvel som udfordringer, der måtte følge med.

Erfaringer fra de fem tests er samlet i nærværende rapport og i en How-To-Guide, der tilsammen skal bidrage til at kvalificere og muliggøre det videre arbejde med fleksibel udnyttelse af byrum i landets byer.

Rapporten fokuserer på de mellemmenneskelige aspekter i etableringen af de fleksible byrum: på hvad partnerskaber, samskabelse og ejerskab betyder for opnåelse af et velfungerende fleksibelt byrum, og hvad det kræver, for at byen tager et anderledes byrum i brug. Mens How-to-guiden viser, hvordan man selv kan lave fleksible byrum. Den illustrerer den praktiske proces omkring etablering af et fleksibelt byrum, hvilke byrum, som er egnede, og hvordan de forskellige typer af fleksible byrum kan fungere over døgnet.

Vi håber, at vi med denne rapport og How-To-guiden kan inspirere og videregive viden til andre, som har lyst til at give sig i kast med at lave fleksible byrum.

God læselyst!

Områdefornyelsen Centrale Vesterbro & V!GØR

Design af tests

De fem testområder blev udvalgt, så de forskellige steder repræsenterer forskellige typer af byrum, fleksible løsninger og forskellige samarbejdspartnere til driften. Nogle steder er fleksibiliteten en indbygget fleksibilitet og bevægelighed i byrumsmøblerne, andre steder er byrumsmøblerne flytbare, og andre steder handler fleksibiliteten om en varierende brug af byrummet over døgnet.

De fleksible byrum kræver mere end almindelige byrum, da stederne kræver en lokal partner, som kan stå for den daglige drift i forbindelse med den fleksible funktion. Et væsentligt parameter for udvælgelsen af de konkrete steder er derfor tilstedeværelsen af et udtalt engagement i projektet fra mindst én lokal samarbejdspartner.

I udvælgelsen af de fem forskellige testområder er de forskellige stedsspecifikke kvaliteter samt brugsmønstre og ressourcer i og omkring området blevet kortlagt. Dette har været vigtigt i forhold til at identificere den lokale partner, at forankre projektet og samtidig sikre, at de løsninger, der er testet, har sat stedet i spil på den rigtige måde.

Ved at inddrage forskellige typer af samarbejdspartnere, herunder lokale butikker, en skole, caféer drevet af frivillige, og en socialøkonomisk virksomhed, har man ønsket at undersøge forskellige motivationer og udfordringer ved at deltage i samarbejdet. Dette med udgangspunkt i de forskellige samarbejdspartneres individuelle interesser, brugsmønstre og behov.

Et væsentligt parameter for udvælgelsen af de fysiske indsatsområder, lokale partnerskaber og et led i arbejdet med den fleksible og dobbelte brug har været, at byrummene er åbne for alle og ikke blot for eksempelvis kaffebarens gæster eller skolens børn. Projektet har haft et mål om at bidrage positivt til hele nærområdets byliv og aktiviteter.

Alle tests er blevet udført på Vesterbro. Bydelen har været et yderst egnet sted at skabe de fleksible byrum, da der hos beboere og erhvervsdrivende er en stor motivation til at bidrage til gaden i området. Derudover er Vesterbro både et sted med meget beboelse og meget besøg udefra i løbet af dagen, hvilket betyder, at der både er mange skiftende behov, og at der er mange muligheder, for at lave fleksible byrum, da fx mange parkeringspladserne er ledige i løbet af dagen.

Ud over at inddrage de lokale aktører og være i en løbende dialog med dem, har der fra starten været en tæt dialog med Teknik- og Miljøforvaltningen i Københavns Kommune. Både hvad angår generelle forhold omkring tilladelser og ansøgningsprocedurer, men også specifikke hensyn omkring sikkerhed, renhold og parkering.

Dialog med de kommende brugere på skolen.

Mapping af udeareal ved kaffebaren.

Cases

Gadeparken udenfor caféen

FAKTA:

Placering: Saxogade, ud for Café Sonja

Fleksibel løsning: Indbygget fleksibilitet i byrumsmøblerne. Minipark og siddepladser om dagen / minipark om natten

Drift: Bænkene slås op for natten / planterne skal passes

Samarbejdspartnere: Café Sonja, frivillige tilknyttet Café Sonja og Settlementet.

Design og byg: Zelephant og Naturen Værksted

Periode: 1. maj 2015 – står fortsat

Caféen har en stærk lokal forankring og lang historie. Den er en del af en lokal organisation, der både arbejder med frivillige og med borgere i aktivering - organiseret som en socialøkonomisk virksomhed.

Området udenfor caféen er udvalgt som et af de fem testområder, fordi der hos caféen og gadens brugere var et ønske om at udskifte de gamle plantekasser fra et tidligere byrumsprojekt med noget nyt. Caféen havde et ønske om at få mere grønt i gaden ved deres udeservering. Siddepladserne skulle ikke kun være for caféens gæster, men for alle gadens brugere. Derfor er der udviklet et møbel, der både kan fungere som plantekasse og et siddemøbel. Det var vigtigt for Københavns Kommune, at der på stedet ikke er etableret en ny permanent bænk, da bænke kan bruges

til ophold om natten, hvilket forstyrrer beboerne i gaden. Plantekasserne er således designet, så bænkene kan slås op om natten.

Fra start var der udtrykt nervøsitet i forhold til, hvorvidt planterne kunne stå i fred, eller om de ville blive ødelagt eller fjernet i nattetimerne. Til caféens daglige leders overraskelse er der ikke sket noget med planterne. Derimod er der generelt stor begejstring for det nye fleksible byrum og flere forskellige ansatte fortæller, at de har fået meget positiv feedback, både fra folk på gaden og deres gæster, som udtrykker:

"Vi er så glade for dem [plantekasserne]. De bliver virkelig brugt meget. Folk sidder også derude. Vi har ikke haft nogen problemer med at planterne blev taget. Det havde vi ellers frygtet".

Driften består i at passe planterne, slå bænken ned i dagtimerne og op om aftenen og holde området pænt. Caféen står for driften sammen med deres frivillige. En frivillig fra caféen blev ved etableringen af møblerne engageret i at plante og kom herefter til at stå for vanding af planterne sammen med øvrige frivillige. Hun står nu for koordineringen.

Gadeparken er testet i en periode på 5 måneder og efterfølgende har cafeen fortsat ønsket at have møblerne stående.

Sonjas Gadepark

Byrummet på parkeringspladsen

FAKTA:

Placering: Skydebanegade, ud for kaffebaren, Sort Kaffe og Vinyl

Fleksibel løsning: Mobile byrumsmøbler.
Mini-park på p-plads i dagtimerne / p-plads i nattetimerne

Drift: Plantekasser og møbler tages ind for natten / planterne skal passes

Samarbejdspartnere: Sort Kaffe og Vinyl

Design og byg: Zelephant og Naturen Værksted

Periode: 1. juni – 1. aug.

Den udvalgte gade har enkelte butikker og restaurationer, men er primært en beboelsesgade, og det er først og fremmest beboerne, der bruger parkeringspladserne. Mængden af trafik i gaden holdes nede pga. ensretningen i gaden. Der er givet tilladelse til i løbet af en 2 måneders periode (juni og juli) at indrette en parkeringsplads som et fleksibelt byrum. Normalt gives der ikke tilladelse til at inddrage p-plads areal. Dette projekt fik dispensation, da den kun foregik i dagtimerne, hvor belægningsgraden er lavest (omkring 60%), og da testen kunne udføres i sommerferien, hvor belægningsgraden generelt er lavere end resten af året.

Kaffebaren er den lokale partner med en stærk lokal forankring i området. Den har minimal plads til udendørsservering, og det er ofte sket, at de cafébesøgende har sat sig med skamler ude på p-pladsen, hvilket indikerer et behov for og ønske om mere plads. Samtidig er pladsen foran porten ved siden af kaffebaren ofte optaget af ulovligt parkerede biler til gene for dagsrenovationen, og både andelsboligforeningen og indehaveren af kaffebaren ønskede at forhindre dette.

Indehaveren udtrykker; *"jeg håber, det fleksible byrum giver mulighed for, at brugerne kan fylde lidt mere, og ikke som nu; sidde på én lang række. Og at det giver plads til at parkere sin (lad)cykel, barnevogn uden at være til gene for fodgængere og bilister, og uden at være bange for at en bilist kører ind over fortovet, som det ofte sker"*.

Inddragelse af parkeringspladsen er et ømtåleligt emne, og i denne case var både bestyrelsen i andelsboligforeningen, viceværten og flere beboere bekymrede for at inddrage en parkeringsplads. *"Der kommer til at være ballade, det er jeg sikker på. Parkeringspladser er et meget ømt område her i gaden, og der er rift om parkeringspladserne"*. Også indehaveren af kaffebaren var forberedt på utilfredshed: *"Der vil sikkert være sure miner fra gadens bilister. Og der vil sikkert være bilister, som ikke vil respektere parkeringsforbuddet. Det er jeg forberedt på."*

Bekymring hos bestyrelsen fra andelsforeningen fik dem til at overveje deres rolle: *"Vi tænker, vi bedst agerer i vores rolle ved at sikre det tydeliggjort, at pladsen skal frigives hver dag absolut senest kl. 16.00 og dertil, at jeres projekt ikke må resultere i yderligere disponering af fællesarealet, som beboerne ikke vil bifalde"*.

Der var mange bekymringer forbundet med arbejdet med den fleksible parkeringsplads, men i dette tilfælde kom der kun enkelte klager fra bilister. Indehavere af cafeen oplevede generelt stor opbakning til projektet, og stor interesse fra kaffebarens side i at fortsætte projektet efter den afsluttede testperiode. Kaffebaren overvejer derfor at ansøge om at gentage projektet til næste år i et samarbejde med isbutikken på den modsatte side.

Gadeparken på parkeringsarealet

Mobile byrumsmøbler

FAKTA:

Placering: Istedgade, på det brede fortov

Fleksibel løsning: Mobile byrumsmøbler. Stole som kan rykkes rundt på Istedgade, hvor man frit kan sætte sig, hvor man vil

Drift: Stolene skal sættes ud om morgenen og ind om aftenen

Samarbejdspartnere: Lizzies Blomster, Heidi&Bjarne, Kusine Bodil, Hæle- og Nøglebaren, Gang i Gaden, Settlementet

Design: Zelephant

Byg: Zelephant og Naturens Værksted med assistance fra V!GØR, frivillige fra Gang i Gaden og forbipassende byggere på byggeworkshoppen

Materiale: Kastanjen fra Enghave Plads

Periode: 1. juni – butikkerne har nu overtaget stolene

Idéen om det mobile møbel blev til som følge af etableringen af Istedgades nye brede fortove, hvor der kun figurerer få fastmonterede bænke. I forarbejdet er det observeret, at folk møblerer gaden med bænke og stole og placerer sig, hvor de har lyst. Projektet ville teste, om gaden kunne have lokale flytbare stole. På den måde kan man møblere byrummet på egen hånd, som man kan i flere parker i Sydeuropa og herhjemme på Prags Boulevard. Desuden var målet at teste, om det mobile møblement kunne bidrage til at styrke de gode relationer og naboskaber, der allerede eksisterer i gaden på tværs af beboere, erhvervsdrivende og besøgende.

Det mobile møbel er bygget af træ fra et gammel, elsket træ, som under stort postyr blev fældet i forbindelse med metrobyggeriet. I løbet af en todages workshop deltog lokale aktører i gaden i at bygge stolen. Selve stolen er bygget som en klapstol, der kan foldes sammen og således nemt håndteres, når den skal ind og ud af butikkerne.

Byggeworkshop af det mobile møbel

Historien om træet, der blev fældet, men som fik et nyt liv igennem møblerne, blev flittigt dækket i medierne.

På hver stol er der skrevet, hvem der har bygget stolen og hvilken butik, den hører til om natten, for på den måde at give stolen en lokal signatur og stedstilknytning. En enkelt butik valgte at udsmykke deres egne møbler med farvede snore, og på den måde blev stolen tilpasset stedet.

De deltagende butikker i projektet har samarbejdet om at sætte byrumsmøblerne ud foran butikkerne, når de åbner og ind igen, når butikkerne lukker. Derudover står en gruppe udsatte borgere, som en del af et aktiveringsprojekt, for en daglig gåtur i gaden, hvor de holder opsyn med stolene og taler med butikkerne om, hvordan det går. Og de udsatte borgere står for løbende reparationer. På den måde er de i dag lokale eksperter, der kender historien og kan formidle den og løbende håndterer nødvendige justeringer. Denne test involverer dermed flere forskellige grupper af mennesker i arbejdet med driften og vedligeholdelsen, herunder arbejdet med socialt udsatte i bydelen.

Det mobile møbel er testet i en periode på fem måneder og undervejs er møblet justeret flere gange. Ligeledes er driften af stolen skiftet mellem forskellige nabobutikker. Efter testen er afsluttet er driften af det mobile møbel nu overleveret helt til de involverede partnere, der administrerer og udveksler opgaver og ansvarsområder i nærmiljøet.

Møblet i brug

Det fleksible hjørne

FAKTA:

Placering: På hjørnet af Dybbølsgade og Oehlenschlägersgade, på modsatte side af caféen

Fleksibel løsning: Indbygget fleksibilitet i byrumsmøblerne. Bordbænkesæt i dagtimerne / bænke om natten

Drift: Bordet slås ned om aftenen / tages ind om aftenen

Samarbejdspartnere: Caféen, Sweet Surrencer

Design: Zelephant , Naturens Værksted og V!GØR

Byg: Zelephant og Naturens Værksted

Materiale: Kastanjen på Enghave Plads

Periode: 22. april – 1. okt.

Står nu hos institutionen Træstubben på Vesterbro

På et gadehjørne i et beboelsesområde på Vesterbro var der et potentiale for at omdanne et bymæssigt overskudsrum til et solrigt byrum med plads til ophold. Caféen på den modsatte side af gaden var interesseret i en solbeskinnet plads til udendørs servering, da det eneste uderum, caféen havde til rådighed, var meget småt og lå i skygge. Caféens motivation for at deltage i projektet bestod derfor først og fremmest i at etablere et sted, hvor deres kunder kunne få mulighed for at sidde i solen. Samtidig ville de gerne bidrage til at skabe et nyt byrum for alle i kvarteret.

Idet det fleksible hjørne ligger på den anden side af gaden, skal man krydse gaden fra caféen for at komme over til hjørnet. Dette byrum skiller sig derfor ud fra de fire andre testede byrum ved ikke at ligge direkte i tilknytning til caféen.

Som i tilfældet med de andre fleksible byrum var det afgørende for sagsbehandleren ved Center for Trafik og Byliv i Københavns Kommune, at møblet kunne slås sammen, så det kun var et bord-bænkesæt i dagtimerne, for på den måde at undgå uro og larm på gaden i nattetimerne.

Dagssituation

Natsituation

Der blev bygget et robust, transformerbart møbel af det gamle lokale træ, som var blevet i forbindelse med metrobyggeriet.

Møblet skulle således slås op og ned af frivillige fra caféen hver morgen og aften.

Nattegæster så imidlertid møblet som en mulighed for at slå sig ned og brød møblet op allerede den første nat. Dette gentager sig flere gange, og en nat bliver de fleksible bordplader tilmed stjålet. Håndværkerne installerer en ny bordplade og møblet justeres således, at bordpladen i stedet kan tages ind om aftenen. Således ændredes den lokale samarbejdspartners opgave sig undervejs.

Byrummet viste sig ikke at blive brugt af caféens gæster i lige så høj grad, som caféen havde ønsket sig. Bl.a. siger chefen for de frivillige i caféen; *"Der er en del, som kommer og sidder og bruger møblet. Det er ikke så meget vores kunder men mange, der bare kommer forbi. Eksempelvis hvis de skal mødes med nogen, eller hvis de lige skal have en pause."*

Ligeledes voldede driften besvær, som en af de frivillige udtrykker; *"Jeg kan rigtig godt li' det, og syntes det er virkelig flot. Vi er dog lidt nervøse for, at de frivillige en aften glemmer at tage bordpladen ind. Vi er mange frivillige her, og der er mange ting, vi skal ordne hver aften, når vi lukker. Og jeg er her ikke om aftenen, så giver bare beskeden videre"*.

Projektet blev afsluttet efter fem måneders test, og caféen ønskede ikke at køre projektet videre. Møblet formåede imidlertid at skabe opmærksomhed og lokalt ejerskab og lever nu videre som byrumsmøbel hos en lokal institution.

Det fleksible hjørne i brug

Den åbne skolegård

FAKTA:

Baggrund: I 2016 gennemføres Områdefornyelsen Centrale Vesterbros helhedsindsats i Alsgadekvarteret. Indsatsen har fokus på at optimere kvarterets hjørner og kanter til bylivsformål. Et af hjørnerne, som indrettes, er hjørnet ved indskolingens på Vesterbro Ny Skoles skolegård. Områdefornyelsen Centrale Vesterbro har i forbindelse med dette projekt fremført idéen om at åbne skolegården op.

Placering: Vesterbro Ny Skole ved indskolingens skolegård, på hjørnet af Alsgade og Slesvigsgade

Fleksibel løsning: Varierende brug af byrummet over døgnet. Skolegård om dagen / byrum om aftenen

Drift: Dagligt drift og vedligeholdelse

Samarbejdspartnere: Vesterbro Ny Skole, SFO'en UNO

Koncept: PARK, VIGØR og Områdefornyelsen Centrale Vesterbro

Design: VIGØR og Kurtzweil

Byg: Kurtzweil og børnene fra Vesterbro Ny Skole

Periode: 10. aug. – forventet efterår 2016

Denne case er et midlertidigt byrum, der fungerer som en test forud for et permanent byrum. Testen undersøger, hvad der sker, når man fjerner hegnet mellem skolegård og gade og inviterer resten af kvarteret indenfor.

Byrummet er udviklet på baggrund af en forudgående dialogproces med kvarterets brugere, beboere og aktører. Skolen har haft et ønske om mere plads og lys i skolegården, og der har været et lokalt ønske om at etablere et opholdssted og mødested i kvarteret. Forvandlingen af hjørnet har givet anledning til at italesætte helhedsindsatsens fokus; at tage gadens hjørner i brug.

Det fleksible element er i denne test den forskellige brug af stedet i løbet af døgnet i et semiprivat/offentligt byrum. Hvor det i dagtimerne i hverdage indtages af elever i frikvarteret og ifm. udendørs undervisning, indtages byrummet om eftermiddagen, aftenen og i weekenden af kvarterets lokale beboere, særligt en gruppe unge drenge.

På tværs af matrikelskel og det offentlige/private byrum, er der åbnet op for en ny måde at udnytte de få kvadratmeter på. Hegnet mellem skolegård og gade blev fjernet og erstattet af en *pædagogisk markør*, et siddemøbel og portal, som i dag markerer, hvor skolegårdens grænse går i dagtimerne. Legehuset er erstattet af en *hængende hule* på skolens gavl.

Inden byggearbejdet gik i gang var der en indledende dialogproces med skole, forældre og SFO. Dialogen >

Samling af skolebørn til udendørs undervisning

Skolebørn laver skilte til indgangsportalen

Den nye hule monteret på væggen

blev brugt til at udvikle og justere designet af det midlertidige byrum og til at luften bekymringer for, hvad der ville ske, når man åbnede skolegården op. Hvor særligt forældre og undervisere var bekymrede for børnenes sikkerhed, var pedeller bekymrede for slitage på skolens inventar og det potentielt ekstra driftsarbejde. Gennem en løbende, tæt dialog med involverede aktører, herunder inddragelse af eleverne i byggeprocessen, forstummede flere af bekymringerne.

“Bekymrede forældre spørger, hvorfor andre skal have lov til at komme herind, og så prøver jeg at sige, at det er jo er noget med det åbne rum og det at dele byen. Det kan de godt se er meget naturligt, og det bliver jo også fremtiden.” (Pædagog fra SFO'en)

Det midlertidige byrum er bygget af professionelle håndværkere. Eleverne blev inddraget i byggearbejdet

ved bl.a. at bore plader fast og male, som er foregået over flere kreative workshops. 15 elever fra fire 2. klasser blev taget ud af deres sædvanlige timer for at være involveret i arbejdet med det nye byrum og hvordan, det nye byrum skulle tages i brug. Eleverne har således været med til designere og skabe indgangsportalen.

Eleverne er generelt begejstrede for det nye byrum. *“Det er blevet sjovere [...] man kan lege jorden er giftig på den her [den pædagogiske markør].”* (Skoleelev)

Skolen har efterfølgende vist interesse for at åbne mere af skolegården op.

Læs evt. mere om projektet i den særskilte rapport, der er lavet om den åbne skolegård i Alsgade.

Den åbne skolegård

At bruge det fleksible byrum fleksibelt

Erfaringer med de forskellige tests har vist, at et fleksibelt byrum ikke nødvendigvis bliver brugt på flere forskellige måder, selvom det er designet til at være fleksibelt. Nogle af byrummene fungerede i praksis mere monofunktionelt end fleksibelt og af en ensartet brugergruppe, selvom det egentlig var designet til flere forskellige brugere. Eksempelvis blev de åbne byrum, som lå lige udenfor caféerne, primært brugt som udeserveringsområde for cafégæster og i mindre grad som gadepark for gadens brugere.

Ved fleksible byrum, som tydeligvis er tilknyttet en bestemt butik eller café, kan det være en udfordring at kommunikere, at byrummet godt må blive brugt forskelligt og af forskellige brugere. Selvom møblerne er udstyret med skilte, der fortæller, at brugen er åben for alle. Aller mest udtalt var det ved kaffebaren, hvor byrummet i høj grad kun blev brugt besøgende på cafeen. I denne test blev kaffebarens egne møbler brugt, hvilket nok i særlig grad har givet indtrykket af, at dette sted kun var for kaffebarens gæster. Kaffebaren overvejer som beskrevet at etablere et fleksibelt byrum næste år i samarbejde med isbutikken overfor. At flere forskellige instanser drifter byrummet kan tydeliggøre, at byrummet er for alle.

Byrummet ved det fleksible hjørne havde egentlig samme status som byrummet ved kaffebaren ved at være et byrum for alle. Her var det dog byens folk, som for alvor byrummet i brug, og caféens egne gæster, der blev væk. Dette må tilskrives en blanding af, at byrummet fysisk ligger placeret i større afstand fra caféen, og at møblerne i deres udtryk mere lignede byrumsinventar end caféinventar.

Ved det fleksible hjørne var flere cafémedarbejdere frustrerede over de negative reaktioner, de fik fra folk, når de skulle tage bordpladen ind. Medarbejderne udtrykte *"Det ville være bedre, hvis det var permanent. Vi er blevet nødt til at flytte folk, når vi lukker, særligt om lørdagen"*. Her opstår et problem, idet brugeren ikke har opfattet, at brugen af møblet skifter og ikke forstår, hvorfor skiftet skal ske. Det er altså væsentligt at skabe en kommunikation, som også fokuserer på, hvornår og hvorfor skiftet mellem funktioner sker. Dels for ikke at skabe utilfredshed blandt brugere, men også for ikke at skabe ubehagelige situationer for medarbejderen på gaden.

Overgangen fra gadepark til parkeringsplads om natten fungerede uden problemer. Standard parkeringsskilte blev brugt til at kommunikere tidsrummet, hvor biler måtte holde på pladsen om natten. Den almindelige parkeringsskiltning er ikke køn, og den fylder meget, fordi den skal opstilles for hvert fleksibelt parkeringsareal. Her kunne det være interessant at undersøge, om parkeringsskiltningen blev respekteret i samme grad, hvis de almindelige parkeringsskilte blev erstattet af en mere diskret parkeringsskiltning til brug af fleksible byrumsløsninger.

Det mobile møblement blev skabt som en fin lille bystol, som de lokale borgere er glade for og taler om på

gaden. Historien om, hvordan møblet kan bruges som bænk på gaden og flyttes rundt er spredt viralt, ligesom historien om at møblet er bygget af det gamle træ, som blev fældet. Alligevel står stolene ofte ubrugte hen nær butikkernes facader som pyntegenstande. Butiksejerne fortæller; *"Der er desværre ikke så mange, der rent faktisk sidder på stolene. [Brugerne] ved måske ikke, at man gerne må sidde der"*. Stolen var imidlertid værdsæt og butiksejeren udtrykker; at *"der er rigtig mange, der har været forbi, fordi de gerne vil købe stolen"*.

Stolen udtrykte ikke i stor nok grad, at det var et fleksibelt møbel, som man selv kunne flytte rundt. Det kunne være interessant at undersøge, om folk for alvor ville tage byrumsstolen i brug som en flytbar bænk, hvis man udformer møblet som en arketype af en gadebænk udstyret med eksempelvis hjul og håndtag.

Den fleksible brug fungerer godt ved skolegården, der er åbnet op, og som tilstræbt giver den åbne skolegård noget igen til gaden og kvarterets hverdagsliv. I løbet af de første to måneder oplevede skolen, at andre brugere benyttede sig af hjørnet både i weekender, om eftermiddagen og om aftenen i hverdagene. Dette er en følge af, at byrummet i sit udtryk *ligner* både skolegård og byrum. Dets placering på kanten mellem skole og gade afskrækker ikke nogen for at træde ind på, hvad der tidligere var, fremmed territorium.

Projektet må konkludere, at det er essentielt for fleksible byrum, at de både i udformning, skiltning og placering udtrykker den fleksible brug, hvis de i praksis skal komme til at fungere fleksibelt. Man må dog forvente, at brugerne med indførelse af flere fleksible byrum med tiden i højere grad kommer til intuitivt at forstå at bruge byrummene fleksibelt.

Mobile stole, der bruges til vareudstilling.

ANBEFALINGER

Kommunikation og skilte i byrummet, der fortæller om den fleksible brug, er vigtig, men kan ikke stå alene. Et fleksibelt byrum skal klart udtrykke, hvordan man kan bruge det i hver af de forskellige mulige situationer - ellers bliver byrummet kun brugt på den måde, som det klartest udtrykker.

Det funktionelle skift fra én slags brug til en anden skal udtrykkes klart med stor grad af genkendelighed.

Det kan være centralt, at der etableres partnerskaber mellem flere butikker. På den måde kan det fleksible byrum i højere grad blive et *fælles* byrum frem for et byrum kun for eksempelvis caféens gæster.

En lærende proces og justeringer undervejs

At skabe et fleksibelt rum i byen er en proces, som undervejs i både udviklingsfase og realiseringsfase kræver justeringer. Der skal etableres tillid til projektet fra både myndigheder, partnere og brugere. Først idet byrummet bliver taget i brug viser det sig for alvor, hvordan den fleksible brug kommer til at fungere, og hvad der kræves af møblet ift. holdbarhed og funktionalitet. Det er afgørende for arbejdet med de fleksible byrum, at der undervejs gøres justeringer i takt med, at der gøres en række erfaringer i forhold til det konkrete sted og de lokale partnerskaber.

Med det mobile møbel var der problemer med holdbarheden af stolen, når den skulle kunne klappes op og i. For at gøre den mere holdbar, blev den undervejs justeret fra at være sammenklappelig til at være fikseret. Her var udfordringen at gøre møblet fleksibel nok til at kunne flyttes ind og ud, og samtidig solidt nok til at klare den hårde brug, som gaden tilbyder.

Et andet eksempel på udfordringer, der kan opstå, når der arbejdes med fleksible løsninger i byrummet, er arbejdet med det fleksible hjørne. Der var igennem store dele af perioden problemer med hærværk og tyveri på møblet. Flere gange blev låsen på bænken sparket i stykker, og en enkelt gang blev bordpladen skruet af og stjålet. Hvorfor hærværket skete, kan være svært at vide, men en tese er, at det nye, bevægelige og anderledes element i byrummet har tiltrukket ekstra opmærksomhed, som har ført til hærværk. Erfaringerne med hærværket førte til, at møblet blev ændret, man ikke længere kunne lukke det op og i, men i stedet tog bordplade ind om natten.

Udsatte brugere i færd med at fiksere benene på de mobile møbler.

De fleksible byrum har ikke nødvendigvis nemt ved at komme igennem nåleøjet ved Københavns Kommunes sagsbehandlere. Interessant er det, at netop gadeparken udenfor caféen uden problemer fik sin tilladelse. Her gjaldt det, at stedet allerede havde haft mobile plantekasser stående i et år uden at kommunen havde fået klager eller haft problemer med at komme til med fejmaskinerne. Den foregående proces havde vist, at det fungerede fint at have plantekasser på stedet. Derfor så sagsbehandleren ingen problemer i at tildele den nye tilladelse selvom de nye møbler var både større og ikke mobile. Det handler altså om at opbygge en tillid og en forståelse for projektet forud for testen, som gør det sandsynligt, at det hverken vil tiltrække klager og eller problemer for driften for kommunen.

Ved parkeringsparken ved kaffebaren var der indledningsvis også store bekymringer fra både andelsforening og caféjer. Man var nervøs for de konflikter, der kunne opstå naboer imellem. I dette forsøg viser det sig, at den potentielle konflikt med gårdlauget blev vendt til et samarbejde mellem kaffebaren og gårdens beboere om pasning og opbevaring af plantekasser, og at der i det hele taget ikke kom de klager fra parkanter, som man havde regnet med. Testen har altså betydet, at partnerne nu kan se potentialet i at have en gadepark på parkeringspladsen i stedet for kun at se problemerne, og der er sået et frø for at et lignende tiltag kan skabes igen.

I bund og grund handler det altså om at lade forandringsprocessen strække sig over tid og forsøge at imødekomme de konflikter, der opstår, for på den måde at justere og tilpasse undervejs. Konflikter og udfordringer udvikler sig dermed til potentialer for udformning, funktionalitet, samarbejde og drift.

ANBEFALINGER:

Undervejs i arbejdet med det fleksible byrum opstår nye erkendelser, og det bliver mere synligt, hvad der kræves af byrummet i forhold til funktionalitet, udformning, samarbejde og drift. Giv plads til at byrummet kan justeres undervejs og løbende blive tilpasset projektet. Afsæt tid og penge til dette på forhånd.

Brugen af inventar i byrummet er hård og den kræver, at inventaret er bygget solidt. Gør jer ekstra overvejelser i forhold til, hvordan der kan bygges solidt og samtidig fleksibelt.

Processen omkring skabelsen af et anderledes byrum kan være præget af mistillid og manglende forståelse for det nye. Giv processen tid og sørg for om muligt at delelementerne kan introduceres langsomt i små doser, så tilliden får tid til at blive opbygget undervejs.

Den daglige drift

I det daglige arbejde med de fleksible byrum spiller de lokale partnere en vigtig rolle, hvad enten det handler om at rulle plantekasser ud på en parkeringsplads, flytte en bordplade ud om morgenen og ind om aftenen, eller at rydde op efter brugere, der har brugt byrummet. Dette projekt viser, at lokale partnere på forskellige vis tager ansvar for, at det fleksible byrum fungerer. Et fleksibelt byrum kræver meget tid og kræfter af de lokale partnerskaber. Det er vigtigt, at partnerskaberne og fordelene for partnerne ved at indgå i projektet, er stærke nok. Så hvordan sikres det, at driften af det fleksible byrum ikke bliver en byrde, men derimod noget, der kommer partnerne til gode, fremmer ejerskab og stolthed og sikrer en bedre udnyttelse af byens rum?

Trods stor tilfredshed med det fleksible byrum hos kaffebaren, udfordrede det den lille virksomhed at rykke plantekasserne ud og ind på de rigtige tidspunkter. Ejeren af kaffebaren fortæller; *"Jeg overvejer at ansætte en ung fra gaden til at komme og tage kasserne ind og ud morgen og eftermiddag. Mine ansatte har allerede rigeligt at se til, når de skal åbne"*. Ejeren overvejede, om han en anden gang vil samarbejde med flere af de lokale erhvervsdrivende om at løfte opgaverne med drift af de fleksible byrum. Gårdlauget - nabo til kaffebaren - har givet tilladelse til at plantekasserne kan opbevares, og har overtaget arbejdet med at vande plantekasserne. På den måde kan projektets plantekasser pryde naboernes gårdhave, og således blev en udfordring vendt til en win-win for café og gårdlaug.

Både kaffebaren og den lokale café ved gadeparken er glade for at have deltaget i projektet, idet de oplever, at deres gæster nyder de nye byrum, og de skaber glæde i nabolaget. Hos skolen ser de også større fordele ved at fortsætte projektet, selvom pedellerne må bruge ekstra arbejdskraft på at gøre området rent om morgenen.

Hos caféen ved det fleksible hjørne fik de dog mindre ud af at engagere sig, og fortæller; *"Vi har desværre ikke oplevet, at vores kunder har brugt bænken, og dermed har det ikke haft den effekt, vi håbede på. Der er en del, som kommer og sidder og bruger møblet. Det er ikke så meget vores kunder, men mange der bare kommer forbi. Eksempelvis hvis de skal mødes med nogen, eller hvis de lige skal have en pause."* Arbejdet med den daglige drift kan således skabe frustration, når den lokale partner ikke oplever en stor nok gevinst ved deres indsats. Derfor er det vigtigt at overveje byrummets udformning, placering og funktion nøje, med blik for hvem der investerer, og hvem det henvender sig til. På den måde sikres, at partneren får nok ud af indsatsen.

Det lokale partnerskab er med til at sikre det lokale ejerskab og engagement i projektet. Driften af det mobile møbel skabte stolthed og accept hos de udsatte brugere, som var involveret i driften af møblet. Ud over at deltage i konkrete byggeworkshops, blev de også møblets lokale ambassadører. Ved at gennemgå et såkaldt kørekort til møblet, fik aktørerne viden til at kunne stå for de løbende reparationer, og dermed have muligheden for at overtage ansvaret for møblerne i gaden. Som en del af kørekortet gjorde brugerne sig

bekendt med møblets funktionalitet og samtidig fik de værktøj til at kunne reparere det. Flere af dem havde håndværkerevner inden, så det var nemt for dem at gennemføre kørekortet. En uddannelse i drift og vedligehold kan således være en god måde at integrere partnere og skabe lokale ambassadører for projektet. Og det kan være altafgørende i forhold til at projektet kan fortsætte i gaden, og ikke gå i stå, når noget skal repareres.

Gennem arbejdet med møblets drift bidrog brugerne i denne test positivt til gaden, og samtidig var de i kontakt og dialog med en række forskellige erhvervsdrivende i Istedgade. En erhvervsdrivende fortæller: *"Vi har altid kendt til og samarbejdet med Gang i Gaden, men nu oplever vi i højere grad en direkte kontakt med dem, og de stikker ofte hovedet indenfor og spørger, hvordan det går"*. Det arbejder der er lagt i integration af lokale aktører er således noget, der har skabt stolthed og som samtidig har været med til at knytte gruppen af udsatte borgere sammen med erhvervsdrivende i gaden.

Plantekasser fra byrummet på parkeringspladsen, som pryder i baggården efter kl. 16:00.

ANBEFALINGER:

Sørg for at de lokale partnere, der smider energi i projektet, får nok ud af indsatsen. Det kunne være konkrete faktorer som flere kunder eller mere plads til leg. Men også bedre naboskab eller øget accept i gaden kan være en faktor for, at partneren oplever det at deltage som en succes.

Driften af de fleksible byrum kan udfordre de små erhvervsdrivende. Se på mulighederne for at flere samarbejder om driften, således at opgaverne bliver fordelt på flere partnere. Overvej hvordan de fleksible møbler kan bidrage positivt til lokalområdet, når de er pakket sammen eller rullet væk. Kan sidemøblet eksempelvis blive til en skraldespand i nattetimerne eller kan plantekassen pynte i en baggård? Hvis der er flere, der får udbytte af den fleksible brug, kan der også være flere, til at løfte opgaven ift. både daglig drift og vedligeholdelse.

Inddrag lokale brugere i drift og vedligehold for at få ambassadører, som kan fortælle om projektet. Og uddan brugerne, så de kan drifte og stå for reparationer. Det gør projektet bæredygtigt, og skaber godt naboskab og forståelse for projektet.

At skabe sammen og gøre det til sit eget

Et af de konkrete redskaber til at lave gode fleksible byrum, handler om at skabe byrummene sammen med de kommende brugere. Hvor det i nogle af de fysiske tests hovedsagligt har været professionelle håndværkere og konsulenter, der har udviklet og produceret det konkrete fleksible byrum, er byrummene i andre tilfælde opstået som en samskabelse med brugerne, eksempelvis de udsatte borgere og skoleeleverne. Men hvornår og på hvilke måder kan samskabelse bruges til at udvikle byrum, der samtidig skal udføres professionelt og have en høj funktionel og arkitektonisk kvalitet? Og hvilken rolle kan samskabelse spille i forhold til at sikre et stort ejerskab og gode løsninger?

Ved at integrere eksempelvis skoleelever aktivt i byggeprocessen, blev de gjort til eksperter på de nye tiltag, og mange af elevernes spørgsmål til det nye byrum blev besvaret i gennem processen.

Det mobile møbel var ligesom det nye byrum ved skolegården skabt i fællesskab med de nye brugere. Delelementerne til møblet var skabt på forhånd af professionelle håndværkere på et værksted. Med det var ude på gaden, at møblerne blev pudset, samlet, olieret og fik deres eget unikke præg. Dermed var der en høj grad af samskabelse, samtidig med at møblet havde en høj professionel kvalitet. At brugerne var med til at lave et møblet af så høj kvalitet, var yderligere med til at øge ejerskabet og stoltheden.

Ejerskabet til møblelementet blev yderligere understøttet af, at de udsatte borgere fik *kørekort* til at drifte stolen og udføre reparationer.

At møblet har en lokal historie, at kvarterets beboere selv var med til at bygge og drifte møblet, og at historien blev spredt i medierne, har betydet, at møblet er blevet kendt og værdsat i kvarteret. Så hvor møblet som fleksibelt siddemøbel i gaden viste sig ikke at fungere optimalt, har de involverede butikker og frivillige fortsat driftet og passet særlig godt på møblet. I dette tilfælde har gaden således fortsat med at bruge møblet selvom testperioden er forbi.

Det fleksible hjørne fungerede ikke optimalt som fleksibelt byrum for den involverede partner. Alligevel

Byggeworkshoppen af det mobile møbel bliver filmet til tv.

blev møblet elsket og værdsat i kraft af den historie, det havde. Og dermed lever møblet videre et andet sted i byen.

Den direkte kontakt mellem håndværkere og kommende brugere har også betydning. Ved den åbne skolegård har det spillet en rolle, at håndværkerne har været på byggepladsen på tidspunkter, hvor børnene er blevet afleveret og hentet, og har talt med de nysgerrige forældre. Den direkte kontakt har været med til at sikre en platform for dialog og forklaring på projektets udformning og funktionalitet, og ligeledes skabt en god stemning.

At håndværkernes selv stod for konstruktionsarbejdet og børnenes hjælp lå i at lave finish på projektet var samtidig afgørende for, at de nye løsninger var udført professionelt, funktionelt og sikkert.

Skolen beskriver, hvordan kvarterets andre brugere udgør en vigtig brik i forhold til at udvikle og formidle stedet, for på den måde at skabe en generel respekt og ikke mindst en positiv omtale af stedet. Gennem projektet er det tydeligt, at der opstod et engagement og en lyst til at åbne op og i højere grad være fælles om brugen af et byrum. Og den meget inddragende tilgang til forvandlingen af hjørnet har ligeledes givet anledning til at italesætte en fællesinteresse; at nyde gadens hjørne.

Et budskab skrevet på møblet ved det fleksible hjørne

ANBEFALINGER:

Sørg for at samskabe og inddrage gennem hele byggeprocessen og i den efterfølgende drift. Denne tilgang skaber et stærkt og bredt ejerskab og fremmer således tilknytningen til projektet. På den måde sikres projektets forankring, hvilket er nødvendigt, idet der stilles store krav til de involverede parter.

Byggeprocessen er en oplagt mulighed for at skabe dialog. Vær til stede og tal med de kommende brugere, mens der bliver bygget.

Overvej hvornår og hvilke opgaver de lokale brugere inddrages i. Der skal være en balance mellem at inddrage brugerne i skabelsen og at stå med et professionelt resultat, som alle parter kan være tilfredse med og stolte af. Et væsentligt parameter er, at byrumsmøblet overholder kravene til funktionalitet og holdbarhed.